

Annelere çocukluklarında uygulanan ceza yöntemleri ile çocuklarına uyguladıkları ceza yöntemleri arasındaki ilişki

Leman KUTLU,¹ Makbule BATMAZ,² Gülçin BOZKURT,³
Nuran GENÇTÜRK³, Asiye GÜL³

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı, annelere çocukluklarında uygulanan ceza yöntemleri ile çocuklarına uyguladıkları ceza yöntemleri arasındaki ilişkiyi değerlendirmektir. **Yöntem:** Beş-on dört yaşları arasında çocuğa sahip olan 200 anne örneklem grubumuzu oluşturmuştur. Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi ve Haydar Paşa Numune Hastanesi'nin çocuk polikliniklerinde yapılmıştır. Çalışmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen annelerin demografik özelliklerini ve ceza yöntemlerinin özelliklerini içeren bir anket formu ile toplanmıştır. Veriler bilgisayar ortamında değerlendirilmiş olup istatistiksel analizleri yüzdellik ve ki-kare testi ile yapılmıştır. **Sonuçlar:** Araştırma kapsamına alınan annelerin %34'ünün 26-33 yaşları arasında olduğu, %26.5'inin ilkökul mezunu olduğu ve %60.5'inin herhangi bir işte çalışmadığı saptanmıştır. Annelerin %56'sı kendilerini yardımsever bir kişi olarak tanımlamış ve %57.2'si kendi sorunlarını çoğunlukla ağlayarak çözdüğünü belirtmiştir. Annelerin %72'si çocukluk döneminin iyi geçtiğini ve %88'i bu dönemi anne ve babasıyla birlikte geçirdiğini belirtmiştir. Çocukluklarında, annelerin %40.5'i istediklerinin alınmaması şeklinde cezalandırıldığını, %49.5'i kendisini en çok etkileyen ceza yönteminin dövme olduğunu ve %44'ü çoğunlukla annesi tarafından cezalandırıldığını belirtmiştir. Annelerin %56'sının çocuklarını öfkeyle yüksek sesle bağırarak cezalandırdığı; %50'sinin çocuklarına bu cezaları vermedeki amaçlarının eğitim, otorite, disiplin, saygı ve sorumluluğun öğretilmesi olduğu; annelerin %78'inin çocuğunun sorunlarını en çok paylaştıkları kişinin annesi olduğu ve %57'sinin çocuklarından saygılı, çalışkan, itaatkar, yardımsever ve dürüst olma gibi davranışları bekledikleri saptanmıştır. **Tartışma:** Bu çalışmadan elde edilen veriler doğrultusunda annelerin çocukluklarında kendilerine uygulanan ceza yöntemlerinden yararlı olduğunu düşündükleri ceza yöntemlerini kendi çocuklarına daha fazla uyguladıkları sonucu çıkarılmaktadır. (*Anadolu Psikiyatri Dergisi 2007; 8:22-29*)

Anahtar sözcükler: Ceza yöntemleri, anne, çocuk

The relation between punishment methods applied to mothers in their own childhood and punishment methods applying to their children

ABSTRACT

Objective: The aim of this study is to evaluate the relation between punishment methods that have been applied to mothers in their own childhood and punishment methods that mothers apply to their children. **Methods:** The sample was composed of 200 mothers that had children aged between 5-14 years old. This study was performed in child polyclinic of Cerrahpaşa Medical Faculty Hospital, İstanbul Medical Faculty Hospital and Haydar Paşa

¹ Dr., İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları ABD, İSTANBUL

² Yrd.Doç.Dr., Haliç Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu, İSTANBUL

³ Dr., İstanbul Üniversitesi Bakırköy Sağlık Yüksek Okulu, İSTANBUL

Yazışma adresi: Dr. Leman KUTLU, İstanbul Ü.İ.T.F. Çocuk Ruh Sağlığı ve Hast. ABD, Çapa/İSTANBUL

E-posta: lemankutlu@mynet.com

Numune Hospital. The data of the study was collected with a questionnaire developed by the researchers, which contain the demographic characteristics and punishment methods of the mothers. The data was evaluated in computer environment and its statistical analysis was made by using percentage and chi-square tests. Results: It was determined that 34% of the mothers within the scope of the study were between 26-33 years old, 26.5% of them were graduated from primary school, 60.5% of them didn't worked. 56% of the mothers described themselves as benevolent and 57.2% of them stated that they solved their problems mostly by crying. 72% of the mothers expressed that their own childhood had been good and 88% of them had been together with their own parents in their own childhood. It was determined that 40.5% of the mothers had been punished by not buying what they wanted, 49.5% them stated the most effective punishment method as beating and 44% of them had been mostly punished by their own mothers. It was determined that 56% of the mothers punished their children by shouting out angrily. 50% of the mothers expressed that purposes of their own punishment methods were to teach their own children the education, authority, discipline, respect, and responsibility. 78% of the mothers said that their own children shared most of their own problems with them, and 57% of the mothers wanted their own children to be respectful, hard working, dutiful, benevolent, and honest. Conclusion: In accordance with the data obtained from this study, it has been concluded that the mothers apply the punishment methods, which they consider more beneficial to their children from the punishment methods applied to the mothers in their own childhood. (Anatolian Journal of Psychiatry 2007; 8:22-29)

Key words: punishment methods, mother, child

GİRİŞ

Toplumun en küçük birimi olan ailenin çocuğunun büyümesinde çok önemli rolleri vardır. Çocuk, aile ortamında toplumsallaşarak bulunduğu topluma uygun davranışlar geliştirir. Çocukluğunda kazandığı deneyimler bütün yaşamı boyunca etkisini gösterir.¹⁻³

Çocuklar doğası gereği meraklı olup hareketlerinde bağımsız olma arzusu içindedirler. Düşüncelerini paylaşmada, seçim yapmada, soru sormada ve istedikleri gibi davranmada özgür olmak isterler. Anne ve babalar onların bu hareketli yaşamlarını kendi disiplin yöntemleri ile yönlendirmeye çalışırlar. Bu disiplin yöntemleri çocukların öz güveni, benlik saygısı, sorumluluk duygusu ve problem çözme becerileri üzerinde olumlu yönde etki edebileceği gibi, düşük benlik saygısı gibi olumsuz etkilere de neden olabilmektedir.^{4,5}

Disiplin yöntemleri ödül ve cezayı içermekte olup yapıcı, ya da yıkıcı özelliklere sahip olabilmektedir. Çocuk ister yıkıcı olsun, isterse yapıcı olsun bu öğrendiği ödül ve ceza yöntemlerini bir aile kurduğunda kendi çocuklarını disipline etmede de kullanabilmektedir.⁴⁻⁶

Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramına göre çocuk birçok davranış kalıbını gözlem, model alma, pekiştirme yolu ile öğrenir ve taklit eder. Çocuk üzerinde ciddi etki bırakan ceza yöntemlerini de anne ve babasından öğrenerek ileriki yaşamına taşır ve gerektiğinde kullanır.^{1,7}

Anne veya baba tarafından istismar edilmesinin, anne-baba arasındaki şiddete tanık olmanın veya çeşitli aile sorunlarının yarattığı duygular bireyin yaşam biçiminin ve ilişkilerini önemli bir biçimde etkiler, ileride kendi çocuklarını istis-

mar eden kişi durumuna gelebilir. Bu nedenle çocuklarını istismar eden annelerin özgeçmişini incelendiğinde, onların da büyük olasılıkla geçmişte kendi anneleri tarafından istismar edildikleri veya çok stresli bir aile ortamından geldikleri görülmektedir.^{1,2} Anne ve babanın disiplin yöntemleri çocuğun öz güvenini kazanmasına yardım edebileceği gibi, onun cesaretini kırabilir, düş kırıklığına uğratabilir.

Bu çalışma, annelere çocukluklarında uygulanan ceza yöntemleri ile çocuklarına uyguladıkları ceza yöntemleri arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu araştırma tanımlayıcı bir çalışma niteliğinde olup, araştırmanın evrenini İstanbul il sınırları içerisinde bulunan İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, İ.Ü. İstanbul Tıp Fakültesi ve Sağlık Bakanlığı Haydar Paşa Numune Hastanesi Çocuk Polikliniği'ne başvuran çocukların anneleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise haftanın birinci günü gelen, 5-14 yaşları arasında çocuğa sahip olan, rastlantısal yöntemle seçilen ve çalışmaya katılmayı kabul eden 200 anne oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri bir aylık sürede toplanmıştır.

Üç araştırmacı tarafından çalışmaya katılan annelerden izin alınmış, anket hakkında bilgi verilmiş ve anketlerin hepsinin anneler tarafından doldurulması sağlanarak aynı gün toplanmıştır. Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan demografik özellikleri ve ceza yöntemlerini sorgulayan bir anket formu ile toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 10.0 programında yüzdelik ve ki-kare testleri ile değerlendirilmiştir.

Anadolu Psikiyatri Dergisi 2007; 8:22-29

BULGULAR

Tablo 1'de görüldüğü gibi, araştırma grubunu oluşturan annelerin %35'inin (n=68) 26-33 yaşları arasında olduğu, %26.5'inin (n= 53) ilkokul mezunu olduğu ve %60.5'inin (n=121) herhangi bir işte çalışmadığı saptanmıştır. Bu annelerin 56.5'i (n=112) kendisini yardımsever bir kişi olarak tanımlamış ve %57'si (n=114) kendisini üzen bir durumla karşılaştığında çözümlmek için çoğunlukla ağladığını belirtmiştir. Annelerin %88'i (n=176) çocukluk dönemini anne ve babasının yanında geçirdiğini, %72'si (n=144) anne babasının dışında bakımıyla ilgilenen başka kimse olmadığını ve %98'i (n=196) çocukluk döneminin iyi geçtiğini belirtmişlerdir.

Annelerin %40.5'inin (n=81) çocukluklarında istediklerinin alınmaması şeklinde cezalandırıldığını, %49.5'i (n=99) kendilerini en çok etkileyen ceza yönteminin dövme olduğunu, %44'ü (n=88) cezaların anneleri tarafından uygulandığını belirtmiştir (Tablo 2).

Annelerin %56'sı (n=112) kendi çocuklarına öfkeyle yüksek sesle bağırarak cezalandırdıklarını; %50'si (n=100) cezalandırmadaki amaçlarının eğitim, disiplin, saygı ve sorumluluklarını öğretme olduğunu; %57'si (n=114) çocukların sorunlarını en çok kendileriyle paylaştıklarını ve çocuklarının saygılı, çalışkan, itaatkar, yardımsever, hoşgörülü ve dürüst davranan bir çocuk olmasını istediklerini belirtmiştir (Tablo 3).

Çocukluğunda dövülen annelerin çocuklarını beklenenin altında dövdükleri saptanmış olup fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Annelere çocukluklarında uygulanan ceza yöntemleri ile kendilerinin çocuklarına uyguladıkları ceza yöntemleri karşılaştırılmıştır. Çocukluğunda kendisine yüksek sesle bağırılan annelerin, çocuklarına da beklenenin üstünde bağırdıkları saptanmış, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.001$). Çocukluğunda sokağa çıkarılmayan annelerin, çocuklarını beklenenin üzerinde dışarı çıkarmadıkları saptanmış, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$). Çocukluğunda arkadaşlarıyla görüşürülmeyen annelerin, çocuklarını beklenenin üzerinde arkadaşlarıyla görüşürmedikleri saptanmış, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$) (Tablo 4).

Örneklemimizi oluşturan annelerin çocukluklarında harçlığı kesilmemiş olup %82'si (n=164) bu cezayı kendi çocuklarına uygulamamıştır. Buna göre, anneye çocukluğunda uygulanma-

yan cezayı, anneler çocuklarına daha az uygulamaktadır.

Tablo 1. Annelerin bazı demografik özellikleri

Özellikler	Sayı	%
Yaş		
18 - 25	34	17
26 - 33	68	34
34 - 41	56	28
42 - 49	42	21
Eğitim		
Okuryazar değil	9	4.5
İlkokul	53	26.5
Ortaokul	38	19
Lise	46	23
Üniversite	44	22
Lisansüstü	10	5
Çalışma durumu		
Çalışıyor	79	39.5
Çalışmıyor	121	60.5
Annenin çocukluğunu yanında geçirdiği kişiler		
Anne-baba	176	88
Baba ve yakınları	4	2
Babanne-büyük baba	3	1.5
Anneanne-dede	3	1.5
Yetiştirme yurdu	2	1
Anneanne	1	0.5
Teyze	1	0.5
Evlalık olarak aile yanında	1	0.5
Annenin çocukluğunu değerlendirme durumu		
İyi	196	98
Kötü	4	2
Annenin kendini tanımlaması*		
Yardımsever	112	56
Sinirli	103	51.5
İyi niyetli	98	49
Gergin	92	46
Çalışkan	91	45.5
Hoşgörülü	85	42.5
Yorgun	78	39
Sorunlarını çözme yöntemleri*		
Ağlama	114	57
Arkadaşlarıyla konuşmama	112	56
Eşle paylaşma	89	44.5
Sigara içme	72	36
Yürüyüş yapma	47	23.5
Yemek yeme	31	15.5
Spor yapma	25	12.5

* Birden çok yanıt verilmiştir.

Tablo 2. Annelere çocukluklarında uygulanan ceza yöntemleriyle ilgili özellikler

Özellikler	Sayı	%
Anneye çocukluğunda uygulanan ceza yöntemleri*		
İstediklerinin alınmaması	81	40.5
Sokağa çıkma yasağı	76	38
Ses tonu yükseltilerek öfkeyle bağırılma	76	38
Hiç cezalandırılmama	66	33
Arkadaşlarıyla görüştürülmeme	54	27
Dövülme	54	27
Ev işlerini yaptırma	49	24.5
Odaya kapatılma	27	13.5
Anneyi çocukluğunda en çok cezalandıran kişiler*		
Anne	88	44
Baba	62	31
Ağabey	13	6.5
Abla	12	6
Yanıt vermeyen	25	12.5
Anneyi en çok etkileyen cezalandırma yöntemi		
Dövülme	99	49.5
İsteklerin karşılanmaması	33	16.5
Odaya kapatılma	27	13.5
Sokağa çıkma yasağı	23	11.5
Arkadaşlarıyla görüştürülmeme	5	2.5
TV seyretme yasağı	3	1.5

* Birden çok yanıt verilmiştir.

Çocukluklarında cezalandırılmayıp konuşulan annelerin, kendi çocuklarını da beklenenin üzerinde cezalandırmayıp konuştuğları saptanırken, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocukluklarında istedikleri alınmayan annelerin, kendi çocuklarına bu davranışı beklenenin üzerinde uyguladıkları saptanırken, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Örneklem grubundaki anneler çocukluklarında odaya kapatılmamışlar. Bu annelerin %98'i çocuklarını banyoya kapatmamışlardır.

Annelerin hiçbirine çocukluklarında karanlıkta bırakılma cezası uygulanmadığı, bu annelerin hiçbirinin de kendi çocuklarına bu cezayı uygulamadıkları saptanmıştır.

TARTIŞMA

Araştırma grubunu oluşturan annelerin çocukluk dönemlerinde istediklerinin alınmaması şeklinde cezalandırıldığı, en çok iz bırakan ceza yöntemi-

minin dövülme olduğu ve cezaların en çok anneleri tarafından uygulandığı belirlenmiştir. Çocukluğunda dövülen annelerin çocuklarını beklenenin altında dövdükleri saptanmıştır. Bu sonuçları literatür bilgileri desteklemektedir.

Dünya Sağlık Örgütü, çocuklara uygulanan şiddetle ilgili risk etkenlerini belirlemiştir: Anne-babaların genç yaşta olması, ayrı yaşıyor olması, çocuğun istenmeyen bir gebelik sonrası doğmuş olması, anne-babaların geçmiş yaşamlarında şiddete maruz kalmış olmaları, anneye yetersiz doğum öncesi bakım verilmiş olması, ailede bir bireyin fiziksel ve/veya ruhsal hastalığının olması, anne-baba arasındaki ilişkilerde sorun olması, ailenin kalabalık olması, ailenin sosyoekonomik düzeyinin düşük olması, çocuğun engelli olması.⁸

Aile Araştırma Kurumu (AAK) Başkanlığı tarafından yaptırılan Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları araştırmasında aile içinde çocuklara yönelik fiziksel şiddet oranı %46 olup anne-babaların çocukluklarında yaşadıkları fiziksel şiddeti (%70) bugüne taşıdıkları belirlenmiştir.⁹

Tablo 3. Çocuğa uygulanan ceza yöntemleri ile ilgili özelliklerin dağılımı

Özellikler	Sayı	%
Çocuğa sık uygulanan ceza yöntemleri*		
Yüksek sesle bağırma	112	56
Dışarı çıkma yasağı	58	29
Konuşma	53	26.5
Odaya kapatma	48	24
Dövme	44	22
Harçlığının kesilmesi	36	18
Arkadaşlarıyla görüşme yasağı	33	16.5
Konuşmama	22	11
İstediklerinin alınmaması	14	7
Banyo-tuvalete kapatma	2	1
Çocuğu cezalandırma amacı*		
Disiplin	50	25
Saygıyı öğretme	48	24
Eğitim	45	22.5
Sorumluluklarını öğretme	42	21
Hepsi	100	50
Çocukların sorunlarını en çok paylaştıkları kişiler		
Anne	156	78
Baba	28	14
Arkadaş	11	5.5
Öğretmen	3	1.5
Büyükbaba	2	1
Çocuklarda olması beklenenler		
Saygılı, çalışkan, itaatkar, yardımsever, hoşgörülü, dürüst	114	57
Saygılı	59	29.5
Dürüst	27	13.5

* Birden çok yanıt verilmiştir.

AAK Başkanlığı tarafından yaptırılan Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet araştırmasında evde çocuklarının hiç dövülmediğini söyleyen aileler %55 oranındadır; çocuklarını ayda birden çok kez ve çok şiddetli dövdüklerini söyleyenler %3, yılda 1-10 kez arasında çok şiddetli dövdüklerini söyleyenler %1.5 oranındadır. Ailelerin %40'ı ise çocuklarını hafif şiddette dövdüklerini belirtmektedirler. Evde çocukları dövmeyi daha çok annelerin üstlendiği görülmektedir.⁹

Çocuğuna karşı fiziksel şiddet kullanan annelerin, çocukluğunda aynı davranışla karşılaştığı görülmektedir.¹⁰ Bilir ve ark.nın Türkiye'nin 16 ilinde 4-12 yaşları arasındaki 50473 çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı ve buna ilişkin problem durumlarının incelenmesi ile ilgili yaptıkları bir çalışmada çocukların cinsiyet farkı olmaksızın %62.6'sının fiziksel cezaya çarptırıldıkları, çalışmayan annelerin %65.9'unun ve

çalışan annelerin %45.8'inin fiziksel ceza uyguladıkları saptanmıştır.¹¹ Bilir ve ark. tarafından 16000 çocuk üzerinde yapılan bir başka çalışmada fiziksel istismara uğrama oranı %33, tokat atma, kulak ve saç çekme oranı %25, sopa ile dövme oranı %14 bulunmuştur.⁸ Batlaş ve Baltaş'ın "Kolej ve Anadolu Liseleri giriş sınavına hazırlanan öğrencilerin duygusal istismarı" konulu araştırmasında annelerin %33'ünün çocuklarına fiziksel ceza uyguladıkları bulunmuştur.¹² Çocuğu İstismardan Koruma ve Rehabilitasyon Derneği'nin (ÇİKORED) yaptığı bir çalışmada dayak yediği için kadın sığınma evine gelen kadınların %92'sinin çocuklarını dövdüğü görülmüştür.⁸ AAK Başkanlığı tarafından yaptırılan çalışmada ailelerin yüzde 34'ünde fiziksel şiddet saptanmıştır.⁹ Türkiye'de, özellikle geleneksel aile yapılarında, konuşarak ikna etme yerine fiziksel cezalandırma yöntem-

Tablo 4. Anneye uygulanan ceza yöntemleri ile çocuğa uygulanan ceza yöntemlerinin karşılaştırılması

		Yüksek Sesle Bağırma					χ^2	p
		Çocuk		Toplam				
		Hayır Sayı	Evet Sayı	Sayı	%			
<u>Anne</u>	Hayır	Sayı	70	54	124	62	20.53	<0.001
	Evet	Sayı	18	58	76	38		
	Toplam	Sayı	88	112	200	100		
		%	44	56	100			
		Sokağa Çıkma Yasağı						
		Çocuk		Toplam				
<u>Anne</u>	Hayır	Sayı	93	25	118	59	8.53	<0.01
	Evet	Sayı	49	33	82	41		
	Toplam	Sayı	142	58	200	100		
		%	71	29	100			
		Arkadaşlarıyla Görüştürülmeme						
		Çocuk		Toplam				
<u>Anne</u>	Hayır	Sayı	130	18	148	74	7.77	<0.01
	Evet	Sayı	37	15	52	26		
	Toplam	Sayı	167	33	200	100		
		%	83.5	16.5	100			

lerinin sıklıkla kullanıldığı belirlenmiştir.¹³ Knutson ve Selner'in Kanada'da 11600 yetişkinle yaptığı çalışmada yetişkinlerin %74'ünün çocukluk döneminde anne-babaları tarafından yumruklandığı ve tekmelendiği, bunların yarısında da yaralanmaların olduğu bulunmuştur.¹⁴ Nobes ve ark.nın İngiltere'de 362 anne ve 103 baba ile yaptığı çalışmada annelerin %50'sinin babalardan daha çok olarak kendi çocuklarına haftada bir ya da daha çok sayıda tokat attığı ve vurduğu saptanmıştır.¹⁵

Çalışmadan elde edilen sonuçlara ve literatür bilgilerine göre ceza yöntemi olarak dövmeyi daha çok kullanan annelerin genç, eğitim düzeyi düşük ve çocukluklarında anne-babaları tarafından dövülmüş oldukları ve kendilerinde önemli izler bırakan bu yöntemi gelişen sosyo-kültürel özelliklerinin etkisi ile çocuklarına daha az uygulamaya çalıştıkları söylenebilir.

Çocukluklarında kendisine yüksek sesle bağrılan annelerin çocuklarına da beklenilenin üstünde bağırarak saptanmıştır. AAK Başkanlığı'nın araştırmasında sözlü şiddet %53 oranında bulunmuştur.⁹ Bu sonuç çalışmanın verilerini

destekler niteliktedir. Buna göre yüksek sesle bağrılan annelerin bu şekilde cezalandırılmayı eğitim amacıyla algıladıkları ve bundan dolayı çocuklarına uyguladıkları söylenebilir.

Çocukluklarında sokağa çıkarılmayan ve arkadaşlarıyla görüştürülmeyen annelerin, çocuklarını beklenilenin üzerinde dışarı çıkarmadıkları ve arkadaşlarıyla görüştürmedikleri saptanmıştır. Çocuğa uygulanan cezaların içinde çocuğun toplumsal yaşamına yönelik cezaların daha etkin olduğu, çocuğun toplumsal yaşamında 'arkadaş' kavramının anlamlı bir şekilde yer aldığı bu tür kısıtlamanın çocuğun davranışında istenilen değişikliği yaratabileceği, annelerin çocukluğunda kendilerine uygulanan bu ceza yöntemlerini olumlu olarak algıladıkları ve dolayısıyla çocuklarına beklenilenin üzerinde uyguladıkları söylenebilir.

Annelerin çocukluklarında çoğunun harçlığı kesilmemiş olup bu cezayı kendi çocuklarına uygulamadıkları saptanmıştır. Buna göre, anne çocukluğunda deneyimleyerek öğrenmediği cezayı çocuklarına hiç uygulamamakta, ya da daha az uygulamaktadır.

Çocukluğunda cezalandırılmayıp konuşulan annelerin çocuklarıyla konuşarak sorunlarını çözdükleri saptanmıştır. AAK Başkanlığı'nın araştırmasında, ailelerin çocuklarının yaramazlıkları için en yüksek oranda uyguladıkları yöntem "açıklama ve ikna etme" olup çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.⁹ Bu sonuç doğrultusunda 'konuşma' yönteminin annelerin davranışı üzerinde olumlu yönde değişiklik yarattığı ve çocuğuna da uyguladığı düşünülebilir.

Çocukluklarında istedikleri alınmayan annelerin, kendi çocuklarına bu davranışı beklenenin üzerinde uyguladıkları belirlenmiş olup çocukluklarında annenin kendine uygulanan bu davranış iz bırakmasına karşın, travmatik olmadığı ve çocuklarına uygulaması gerektiğini düşündüğü davranışı uyguladığı söylenebilir.

Çocukluklarında odaya kapatılma davranışı anneyi olumsuz etkilemiş olmasına karşın, bu yöntemin davranış değiştirmede daha etkili olduğunu düşündüğü için kendi çocuğunun davranışını değiştirmede kullandığı söylenebilir.

Örneklem grubundaki anneler çocukluklarında banyoya kapatılmamışlar ve karanlıkta bırakılmamışlar, bu cezaları çocuklarına uygulamamışlardır. Bu sonuç annelerin içinde bulunduğu sosyokültürel düzeyle ilgili olup bu cezayı uygulanmamasının nedeni annenin çocuğun psikolojisi üzerinde kötü bir etki bırakacağını biliyor olmasından kaynaklanabilir.

SONUÇ

Araştırma kapsamına alınan annelerin yaşlarının %34'ünün 26-33 yaşları arasında olduğu, %26.5'inin ilköğretim mezunu olduğu ve %60.5'inin herhangi bir işte çalışmadığı saptanmıştır. Annelerin %56'sı kendilerini yardımsever bir kişi olarak tanımlamış ve %57.2'si kendi sorunlarını çoğunlukla ağlayarak çözdüğünü belirtmiştir. Annelerin %72'si çocukluk döneminin iyi geçtiğini ve %88'i bu dönemi anne ve babasının yanında geçirdiğini belirtmiştir. Annelerin çocukluklarında, %40.5'inin istediklerinin alınmaması şeklinde cezalandırıldığı, %49.5'inin kendisini en çok etkileyen ceza yönteminin dövme olduğu ve %44'ünün çoğunlukla annesi tarafından cezalandırıldığı saptanmıştır. Annelerin %56'sının çocuklarını öfkeyle yüksek sesle bağırarak cezalandırdıkları, %50'sinin çocuklarına bu cezaları vermedeki amaçlarının eğitim, otorite, disiplin, saygı ve sorumluluğun öğretilmesinin olduğu, annelerin %78'inin çocuğunun sorun-

larını en çok paylaştıkları kişinin annesi olduğu ve %57'sinin çocuklarından saygılı, çalışkan, itaatkar, yardımsever ve dürüst olma gibi davranışları bekledikleri saptanmıştır. Çocukluğunda dövülen annelerin dövmeyi çocuklarına daha az uyguladığı, konuşulan, istedikleri alınmayan, odaya kapatılan annelerin çocuklarına bu ceza yöntemlerini beklenenin üzerinde uyguladıkları ancak aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ($p>0.05$) saptanmıştır. Çocukluklarında sokağa çıkarılmayan, arkadaşlarıyla görüştürülmeyen ve yüksek sesle bağırılan annelerin ise çocuklarına bu cezaları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde beklenenin üzerinde uyguladıkları belirlenmiştir ($p<0.01$).

Bu çalışmanın verilerinden, annelerin çocukluklarında kendilerine uygulanan cezalardan yararlı olduğunu düşündükleri cezaları çocuklarına daha çok uyguladıkları sonucu çıkarılmıştır. Ceza yöntemlerinin seçiminde:

1. Anne-babaların günlük yaşamlarında stresle nasıl başa çıkabilecekleri konusunda kitle iletişim araçları ile sağlık profesyonelleri tarafından eğitilmesinin,
2. İlköğretimden başlayarak eğitim müfredatında çocuğun yetiştirilmesinde pozitif disiplin yöntemleri konusuna yer verilmesinin,
3. Kadın ve çocuk sağlığı ile ilgilenen birimlerde periyodik olarak çocuğun yetiştirilmesine yönelik eğitimlerin planlanmasının ve uygulanmasının,
4. Çocuk yetiştirme yöntemlerine yönelik olarak sürekli taramaların yapılmasının ve gerektiğinde danışmanlık yapılmasının,
5. Karşılaştığı sorunları çözmede yetersiz olan ve çocuğuna zarar veren ailelerin ruh sağlığı birimlerine yönlendirilmesinin,
6. İstismar edilen çocukların koruma altına alınabilmesi için yasal düzenlemelerin daha etkili hale getirilmesinin,
7. Anne-babaların çocuklarına yönelik sorunları danışabileceği ve gerektiğinde destek alabileceği kurumların daha ulaşılabilir olması için gerekli düzenlemelerin yapılmasının,
8. Çocuğun biyopsikososyal gelişimini aile ortamı içinde takip edebilen ve gerektiğinde, ailelere evlerinde danışmanlık yapabilen sosyal çalışmacıların çalışma koşullarının daha etkili hale getirilmesinin olumlu yönde etkili olacağını düşünmekteyiz.

KAYNAKLAR

1. Bulut I. Genç Anne ve Çocuk İstismarı. Ankara, Bizim Büro Basımevi, 1996.
2. Cüceloğlu D. Yeniden İnsan İnsana. On dördüncü baskı, İstanbul, Remzi Kitapevi, 1997.
3. Çavuşoğlu H. Çocuk istismarı, ihmali ve hemşiresinin sorumlulukları. III. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, Sivas, Esnaf Ofset Matbaacılık, 1992.
4. Doescher S, Burt L. You, your child, and positive discipline. <http://extension.oregonstate.edu/catalog/pdf/ec/ec1452-e.pdf>, Erişim tarihi: 28.10.2006
5. Discipline: Help your children develop feelings of self esteem. Family Times, <http://www.ces.ncsu.edu/depts/fcs/human/pubs/fcs-467.pdf> Erişim Tarihi: 28.10.2006
6. Disciplining your child. www.kidshealth.org/parent/emotions/behavior/discipline.html-28k, Erişim tarihi: 28.10.2006
7. Herrenkohl CR, Rosso NJ. Abusive early child rearing and early childhood aggression. *Child Maltreat* 2001; 6:3-16.
8. Çocuk İstismarı. World Health Organization Violence and Injury Prevention Social Change and Mental Health, Report of the Consultation on Child Abuse Prevention, Geneva, WHO, 1999. http://www.bebegimveben.com/bebegim/buayaoze_alt15.asp- Erişim tarihi: 20.05.2006
9. Aile içi şiddet. <http://www.aile.gov.tr/hbdetay.asp?id=108>, Erişim tarihi: 20.05.2006
10. Çocuk istismarı ve önlenmesi. <http://www.sosyalhizmetuzmani.org>. Erişim tarihi: 20.05.2006
11. Bilir Ş, Arı M, Dönmez Baykoç N, Atik B, San P. Türkiye'nin 16 ilinde 4-12 yaşlar arasındaki 50473 çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı ve buna ilişkin problem durumlarının incelenmesi. *Ana Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Dergisi* 1991; 5:1-18.
12. Kars Ö. Çocuk İstismarı: Nedenleri ve Sonuçları. Ankara, Bizim Büro Basım Evi, 1996.
13. Kozcu Ş. Çocuk istismarı ve ihmali. Aile Yazıları 3, Birey Kişilik ve Toplum. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Bilim Serisi: 5/3, Ankara, Devran Matbaası, 1990.
14. Elliman D, Lynch MA. The physical punishment of children. *Arch Dis Child* 2000; 83:196-198.
15. Nobes G, Smith M, Upton P, Heverin A. Physical punishment by mothers and fathers in British homes. *J Fam Issues* 1999; 14:887-902.